

Практичне заняття 1

Соціальні функції спорту

План:

1. Поняття соціальної системи та соціальних функцій спорту.
2. Характеристика еталонної та евристичної функції.
3. Соціальна цінність спорту.
4. Спортивно-престижна функція.
5. Емоційно-видовищна функція.
6. Естетична функція.
7. Комунікативна функція.
8. Оздоровчо-рекреативна функція.
9. Економічне значення спорту.

В сучасній спеціальній літературі, присвяченій характеристиці соціальної значущості спорту, він характеризується як багатофункціональне явище. Дається великий перелік його соціальних функцій, під якими мають на увазі різні вияви його багатогранної ролі в житті індивіда і суспільства. Щоб орієнтуватися, потрібно розрізняти специфічні функції спорту, властиві тільки йому і його функціональні зв'язки з іншими суспільними явищами і процесами.

Між соціальними підсистемами існують досить різноманітні і складні взаємозв'язки (прямі і опосередковані, односторонні і двосторонні, позитивні і негативні та ін.).

Не викликає сумніву факт, що спорт залежить багато в чому від типу держави, його історичних традицій, політичних і соціально-економічних умов, системи суспільних і культурних цінностей, демографічних і освітніх характеристик, проповідуючих релігій і т.д.

Всі ці чинники впливають на властиві тому або іншому суспільству типи спортивної системи. Причини залучення держави до спортивної сфери і залучення людини до спорту залежать від задоволення і розвитку певних потреб особи і суспільства. Реалізується це через різні види діяльності, специфічні переважно для спорту, як одного з компонентів фізичної культури. Спорт за своєю природою поліфункціональний.

У цьому зв'язку, перш за все, слід зупинитися на специфічних функціях спорту, об'єктивно властивих йому і відсутніх у інших елементів фізичної культури. Найважливішими з них є такі функції.

З аналізу історичних джерел спорту і його відмінних рис, як діяльності власне змагання, витікає, що йому властива специфічна **еталонна функція**. Досягнення, що фіксуються в спорті, служать мірилом, еталоном, зразком максимального розвитку спортивних здібностей людини в конкретному виді спорту, а також орієнтиром на шляху до подальшого розкриття і вдосконалення потенційних психофізичних резервів організму. Спортивний еталон строго уніфікований на відміну від інших еталонів, не залишається незмінним, а постійно прогресує, стимулюючи цим самим мобілізацію зусиль

спортсменів на самоудосконалення і розвиток. Це виявляється в спорті вищих досягнень, де спостерігається неухильне зростання світових рекордів, не дивлячись на уявні межі людських можливостей.

Евристично-прогностична функція тісно пов'язана з еталонною функцією і виражається в тому, що спорт є типом евристичної діяльності, тобто діяльності творчо-пошукової, яка включає моменти відкриття, виявлення нового. В цьому відношенні супердосягнення в спорті представляють гігантську природну творчу лабораторію, в якій йде постійний пошук нових шляхів до висот людських досягнень. Результати цього пошуку втілюються в нових спортивних досягненнях, відображають рівень прогресу фізичної культури в суспільстві і стають загальнокультурним надбанням всього людства. Видатний англійський фізіолог, лауреат Нобелівської премії з термодинаміки м'язового скорочення А.В. Хілл сказав, що найбільша кількість сконцентрованих фізіологічних даних про людину міститься не в книгах з фізіології, а в світових спортивних рекордах.

Спортивно-престижна функція. Спорт є важливим чинником самоутвердження особи в суспільстві, підняття міжнародного престижу країни.

Відомо, що тільки деякі країни здатні конкурувати з великими державами світу в інтелектуальних, наукових або технічних відносинах, у спорті ж можлива перемога представника невеликої країни над найсильнішими суперниками. Такий успіх втілює досягнення держави, що розвивається, в цілому, приносить популярність і славу, підвищує інтерес до неї і авторитет на світовій арені (Ю.Ф. Курамшин, В.І. Попов, 1999).

Емоційно-видовищна функція полягає в тому, що спорт несе в собі естетичні властивості, виявляється в гармонії фізичних і духовних якостей людини. "Мова" спорту зрозуміла кожному. Тому спортивні змагання привертають до себе увагу величезного числа глядачів. Особливо в цьому плані привабливі складно-координаційні види спорту, такі, як спортивна і художня гімнастика, фігурне катання, стрибки у воду та ін. (В.С. Кузнецов, Ж.К. Холодов, 2001; Л.П. Матвеев, 1999).

В основі видовищної привабливості спорту лежить властива йому висока емоційність, гострота, напруженість, краса, чесність, мужність і безкомпромісність боротьби за перемогу. З кожним роком аудиторія спортивних видовищ розширюється. Важливу роль у цьому відіграє телебачення. Літні і зимові Олімпійські ігри, чемпіонати Світу і Європи дивляться зараз кілька мільярдів чоловік.

Естетична функція. Спорт позитивно впливає на спортсмена і глядача. В процесі спортивних занять у спортсменів формуються певні естетичні відчуття, смаки, ідеали, естетичні здібності. Це знаходить вираження в красі статури, в красі виконання, артистичності і виразності техніко-тактичних прийомів і комбінацій і т.д. Глядачу спорт дає можливість переживати почуття естетичної насолоди, переживання ходу спортивної боротьби, а відчуття красу в спорті можна лише володіючи розвиненим естетичним відчуттям.

Разом з тим, досить істотна роль спорту в поліпшенні і збереженні фізичних якостей людини, в підготовці її до трудової і військової діяльності, в організації дозвілля і відпочинку, в зміцненні і підтримці здоров'я нації. Слід урахувати значущість спорту в політичному вихованні громадян у дусі пануючої ідеології, взалученні індивіда до прийнятих у суспільстві соціальних норм, у розвитку людських контактів, взаємостосунків між людьми не тільки в рамках однієї країни, але і між різними країнами. В міжнародному масштабі інтернаціональні зв'язки виявляються через міжнародний спортивний рух. Міжнародні спортивні зустрічі виховують повагу до представників інших країн, до їх звичаїв, дозволяють створювати атмосферу взаєморозуміння між людьми, заохочують міжнародну співпрацю.

Комунікативна функція. У нинішньому розвитку суспільства спорт є чинником зміцнення міжнародних зв'язків, взаєморозуміння і культурної співпраці народів, сприяє регулюванню мирних відносин на землі. Спорт посідає одне з провідних місць у міжнародному спілкуванні. Міжнародні спортивні зв'язки зросли в нашу епоху до глобальних розмірів, а такі форми спортивного руху, як "Спорт для всіх" і олімпійський рух стали широким інтернаціональним перебігом сучасності. Нині Міжнародний олімпійський комітет об'єднує більше 200 національних олімпійських комітетів (В.С. Кузнецов, Ж.К. Холодов, 2001).

Оздоровчо-рекреативна функція полягає в позитивному впливі спорту на стан і функціональні можливості організму людини. Особливо це виражено в дитячому і юнацькому спорті, де позитивний вплив занять спортом на організм, що розвивається і формується, неоцінений. Саме тут закладаються основи здоров'я, формуються навички особистої і суспільної гігієни, виховується стійкий інтерес до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Особлива роль відводиться спорту в роботі з дорослим населенням. Він є засобом оздоровлення, захисту від несприятливих наслідків науково-технічного прогресу з характерним для нього різким зменшенням рухової активності в трудовій діяльності і в побуті. Спорт є однією з форм організації дозвілля, відпочинку і розваг (В.С. Кузнецов, Ж.К. Холодов, 2001).

І нарешті, необхідно враховувати і **економічне** значення спорту. Фінансові вкладення суспільства в розвиток спорту багато разів окупаються, завдяки поліпшенню здоров'я і підвищенню дієздатності його членів, збільшення тривалості високоактивного життя людей. Доходи, які одержують від спортивних видовищ, експлуатації спортивних споруд, продажу спортивного устаткування і інвентаря, спортивної реклами приносять непоганий прибуток. Проте це менше того, що вкладає держава і суспільні організації в розвиток спорту. Основна цінність нашого суспільства – це здоров'я. І в цьому аспекті роль спорту неоцінима (Ю.Ф. Курамшин, В.І. Попов, 1999; В.С. Кузнецов, Ж.К. Холодов, 2001).

Питання для самоперевірки та контролю знань:

1. Основні соціальні функції спорту.
2. Загальні функції спорту.
3. Специфічні функції спорту.

Список використаної літератури:

1. Іваній І.В. Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту: навчально-методичний посібник. Київ: Університетська книга, 2023. 128 с.
2. Зайченко І.В. Теорія і методика професійного навчання. Київ: Ліра-К, 2024. 580 с.
3. Костюкевич В.М. Теорія і методика спортивної підготовки: у запитаннях і відповідях: навчально-методичний посібник. Київ: КНТ, 2019. 159 с.
4. Шинкарук О. А. Теорія і методика підготовки спортсменів: управління, контроль, відбір, моделювання та прогнозування в олімпійському спорті: навч. посіб. Київ: НВП Поліграфсервіс, 2013. 136 с.
5. Шкретій Ю. М. Управління тренувальними і змагальними навантаженнями спортсменів високого класу. Київ: Олімп. л-ра, 2005. 257 с.

Інформаційні ресурси

1. **З а к о н У к р а ї н и** «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
2. Закон України «Про антидопінговий контроль у спорті». *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 23. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2353-14>.
3. Закон України «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні». *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 43. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1954-14>.
4. Олімпійська хартія Міжнародного Олімпійського комітету. URL: <http://noc-ukr.org/files/OfficialDocuments/CHARTER%20July%202007-Feb08.pdf>.